

de Zone van Sterksel en zal tot dezelfde afzetting behoren als het hoofdterras van St. Geertruid, Mindel.

Behalve de reeds genoemde afzettingen vinden we in de noordkant van de Peelhorst nog een grindrijke afzetting. Deze bevindt zich onder de leem van Tiglien-ouderdom. Hij bevat in hoofdzaak slechts grind tot 15 mm. De kwartspercentages liggen hoog, Naheporfier is aanwezig, gekleurd agaat komt in een opvallend, relatief hoog percentage voor. De overeenkomst met de "Aelteste Diluvial-Schotter" tussen de klei van Reuver en die van Tegelen is groot.

Groenekan, 1958.

Zie naschrift blz. 280

EEN PAAR MERKWAARDIGE KWARTSEN

door A. G. Koenderink

1. Kwarts gekristalliseerd volgens de Braziliaanse wet.

Heel gemakkelijk loopt de stenenzoeker de kwartsgesteenten voorbij; zij zijn haast de moeite van het aankijken niet waard, zo gewoon zijn ze. Hoogstens wordt een stuk witte kwarts kapot geslagen in de hoop er een paar kristallen in te vinden. Maar toch is het ook met deze gesteenten oppassen. Enkele jaren geleden trof schrijver op een ontginning in Oud Leusden achter de grindgraverij St. Louis, thans militair pionierterrein, een stuk kwarts aan, dat opviel door zijn eigenaardige structuur.

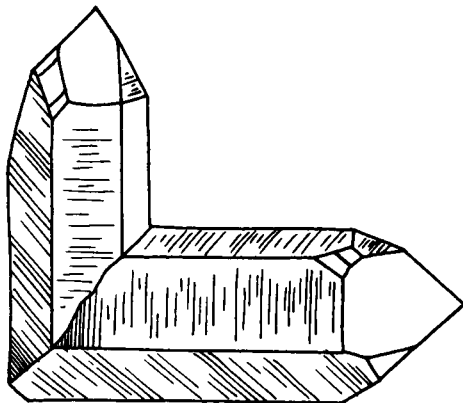

Fig. 1

Fig. 2

Door geringe roseverkleuring deed zich het glanzend oppervlak van de steen voor als een aaneengesloten rij veervormige strepen. Bij nadere beschouwing bleken de kwartskristalletjes visgraadvormig tegen elkaar te liggen en daardoor de eigenaardige tekening te veroorzaken. Toen schrijver er een stuk afgeslagen had, bleek het breukvlak ook dezelfde tekening te vertonen met een zijdeachtige glans, waarin licht chalcedoonblauw en rose

overheersen. Een vondst, die men niet alle dagen doet. Ik had in de 25 jaar stenen zoeken zo iets nooit eerder in handen gehad.

Aanvankelijk nam ik slechts een deel van het gesteente mee, later zocht ik ook de rest op. Een stuk kreeg de Heer van Aken, het andere stuk ging naar het Rijksmuseum van Geologie & Mineralogie te Leiden. Na lang zoeken vond schrijver eindelijk de juiste beschrijving in: F. Klockman: Lehrbuch der Mineralogie. (7e und 8e Auflage) 1922 blz. 407.

Dit luidt als volgt:

"Brasilianer Gesetz - zwei Individuen verschiedener Drehung, also ein Rechtsquarz mit einem Linksquarz, durchdringen sich symmetrisch zu einer Fläche des Prismas, wodurch die positiven Rhomboëden beiden unter sich, wie auch die negativen rhomboëder Flächen zusammenfallen und die Symmetrie der rhomboëdrischen Hemiedrie wieder hergestellt wird. Oft bauen sich derartige Zwillinge aus zahlreichen rechten und linken, parallel der pos. rhomboëder Fläche gelagerten Lamellen auf und erzeugen Fiederstreuung".

Als vindplaats geeft Klockman de "Schillerquarzen" van Weisselberg bij St. Wendel.

Deze plaats komt voor Nederland echter niet in aanmerking voor eventuele herkomst. Ook is moeilijk uit te maken of we met een noordelijk of zuidelijk gesteente te maken hebben, daar de vindplaats beide soorten ongeveer in gelijke hoeveelheid herbergt. In elk geval een zeldzame zwerfeling, waarvan toch eens de plaats van herkomst zal gevonden kunnen worden door zijn merkwaardige kristallisatie (zie fig. 1 en 2).

2. Kogelkwarts.

Dit gesteente is nog altijd een pronkstuk onder schrijver's zwerfstenen. Gevonden op een dag, die heel wat verrassingen inhield op één flinke hoop zwerfstenen in de buurtschap Zwolle niet ver van de bekende kleigaten in Zwiilbroek onder Eibergen.

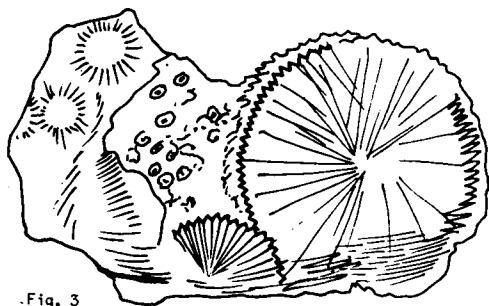

Fig. 3

Die ene hoop stenen bood een ware schat aan fossielhout, devonische zandsteen, agaat en onze kogelkwarts. Het stuk meet 10x10x8 cm en bevat vele halve kogels van kwartskristallen. Een lichte roodkleuring geeft dit stuk het bekoorlijke uiterlijk.

Eén halve kogel van 4 cm diam. pronkt met mooie eindvlakken, die in het lamplicht fonke-

len als diamant. Binnenin is nog juist een gedeelte zichtbaar van een kleinere complete kogel.

Zo'n brok verwacht men niet in ons aan mooie mineralen zo arme vaderland. Achteloos was het door boeren van de akker op een kar geladen en op de grote hoop geworpen, die half onder de struiken van een bosje schuil ging.

Het stuk had even goed voor altijd verloren kunnen zijn, als mijn vader op deze plaats niet een pracht stuk zandsteen met grote crinoïdenstelen had gevonden en me op deze plaats opmerkzaam had gemaakt.

Het hier beschreven gesteente moet men niet verwarren met de Waaierkwarts, beschreven door v.d. Lijn op blz. 221 van de 4e druk van het Keienboek.

De rozetten zijn alle met elkaar vergroeid tot één vast gesteente (fig. 3).

3. Kwartswacke.

Een gruisgesteente van hoekige kwartsen.

Een merkwaardige zwerveling van de Stompert bij Soesterberg. Op het oog een kwartsporfier van egaal groengrijze kleur. Ook weer zo'n toevallige vondst, waar men geen weg mee weet. De Heer Overweel van het Museum te Leiden was zo vriendelijk een slijpplaatje van de steen te maken en vond dat het grootste deel van het gesteente bestond uit hoekige kwartskorrels, ingebed in een sericiethoudende matrix.

Het is dus een kwartsiet en volgens de classificatie van C.M. Gilbert in "Petrography and Introduction to the study of Rocks in thin sections" bij H. Williams, F.J. Turner and C.M. Gilbert (1954) meer nauwkeurig een kwartswacke. Ook dit gesteente werd niet eerder in Nederland gepubliceerd. Een aansporing te meer, om bij het zoeken ook de kwarts- en kwartsietgroep goed te bekijken. Er schuilen hier nog heel wat probleemstukken onder. De volgende fase is het zoeken naar het land van herkomst. Ook dit zal zeker een keer gelukken, vooral als we op zulke stukken geattendeerd zijn.

Mocht één der lezers soortgelijke vondsten als de hierboven genoemde gedaan hebben, dan wil schrijver er gaarne van op de hoogte gesteld worden. Want het wordt tijd, dat de zuidelijke zwerfstenen eens opnieuw onder de loupe genomen worden; daar is sinds Oosting in 1922 zijn bijdrage publiceerde niet veel meer aan gedaan.

In enkele volgende artikelen hoopt schrijver nog eens enkele verspreidingskaartjes te publiceren gebaseerd op allerlei literatuur en berichten uit andere verzamelingen.

Soest, december 1958.

S U M M A R Y:

Some erratic stones from Preglacial pleistocene in Holland are described. A quartz with cristaline form after. Brazilian law found near Amersfoort. A radialcristaline quartz from Eibergen and a quartzwacke from Soesterberg. From these stones we can not say from what pre-glacial streams (Rhine or Maas) have transported them to the pre-glacial pleistocene from Holland. But this is a question, that has to be solved in the time.

HET GEOLOGISCH RESERVAAT „P. v. d. LIJN”

door W. T. Hellinga

Toen tijdens de jaarvergadering van de N.G.V. in de zomer van 1954 te Nijverdal de heer G.D. v.d. Heide namens de directie van de Wieringermeer (Noordoostpolderwerken) meedeelde, dat besloten was tot stichting van het Geologisch Reservaat en daaraan de naam te verbinden "P. v. d. Lijn", was dit de bekroning van een jarenlange actie, die de geoloog Van der Lijn gevoerd had om een terrein, uniek in West-Europa, voor het nageslacht te behouden.

Echter met deze belangrijke mededeling waren de problemen aangaande dit mooie gebied nog lang niet opgelost. Integendeel, nu pas konden maatregelen worden beraamd ter conservering en bescherming. Het laatste was in samenwerking met de directie snel geregeld. Er was reeds een systeem van toegangsbewijzen, terwijl